

На фоні туристичної бідності обґрунтовано алгоритмічну модель бідності, яка включає блок факторів причин бідності, шляхів її подолання та соціально-економічних наслідків, зокрема активізації внутрішнього ринку та оздоровлення системи фінансового забезпечення туристичної галузі. Алгоритмічна модель подолання бідності є основоположною базою фінансового забезпечення туристичної галузі. Всі інші шляхи фінансового забезпечення туристичної галузі є похідними від моделі подолання бідності (рис. 2).

Важливим фактором подолання бідності є зростання освітнього рівня населення. Для успішного розвитку економіки необхідно, щоб в структурі населення було 55-60 % людей з вищою освітою. Професор В. Куценко наводить формулу, яка набула широкого вжитку на Заході, за якою вважається, що коли сім'я вкладає в освіту 10 % свого доходу, її добробут зростає на 26 % [1, с. 32].

Для того, щоб забезпечити належний попит на туристичні послуги, необхідно подолати бідність населення та забезпечити на кожного члена сім'ї місячний дохід не менше як 1 тис. дол. [1, с. 33].

Одним із показників бідності населення є питома вага витрат населення на харчування. У розвинених країнах на харчування витрачають 10-11 %, тоді як в Україні фактичний рівень витрат на харчування становить 65-70 %. За таких умов практично неможливо вести мову про виділення фінансових ресурсів на придбання туристичних послуг, тобто на фінансове забезпечення туристичної галузі. Лише за умови, що буде подолано бідність населення, воно стає найбільш надійним та масштабним інвестором будь-якого проекту, зокрема туристичної галузі.

Окремі автори здійснили розрахунки необхідного рівня зарплати в Україні за умов, коли питома вага витрат на продовольство становить 25 %.

За даними О.М. Шпичака та О.В. Боднар, за умови, що на продовольство буде витрачено 25,1 %, необхідний розмір заробітної плати в Україні повинен становити 7713 грн (за умов фактичної структури харчування) та 10976 грн за умов розміру та структури харчування на рівні країн Європи, і 23411 грн – на рівні Німеччини. Фактичний рівень заробітної плати в Україні за 2012 р. становив 3026 грн, що до оптимального рівня в Україні становив 39,2 %, до рівня країн Європи – 27,6 %, та рівня Німеччини – 12,9 % [3, с. 12]. Наведені дані дають підставу стверджувати про:

- надзвичайно низьку купівельну спроможність населення України, яку можна трактувати як бідність;
- для підвищення купівельної спроможності населення та активізації діяльності внутрішнього ринку, зокрема забезпечення попиту на туристичні послуги, необхідно подолати бідність населення.

Причини, шляхи та наслідки подолання бідності обґрунтовано в алгоритмічній моделі на рис. 2.

Висновки. Запропонована концепція людиноцентристської (егоцентристської) моделі фінансового забезпечення туризму передбачає подолання майнової поляризації суспільства та відповідного зростання попиту на туристичні послуги. Така концепція базується на принципі "вулиці з двохстороннім рухом", тобто передбачається інтелектуальне та майнове зростання особистості

за умови одночасного зростання якості послуг на основі всебічного вдосконалення інфраструктури туристичних агенцій.

Література

1. Куценко В. Зміщення соціальної бази реформ – шлях до подолання бідності / В. Куценко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2002. – № 2. – С. 27-34.
2. Статистичний щорічник України за 2011 рік. – К. : Вид-во ТОВ "Август Трейд", 2012. – 552 с.
3. Шпичак О.М. Проблеми смності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні у контексті купівельної спроможності населення / О.М. Шпичак, О.В. Боднар // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2013. – № 6. – С. 5-13.

Григорьева Я.В. Концепция благосостояния финансового обеспечения туризма

Рассмотрена актуальность финансового обеспечения туристической отрасли. Исследовано состояние потребительского рынка и его влияние на формирование экономики Украины. Сформулирована новая экономическая категория – экономическая бедность. Определены основные принципы бедности, пути и последствия ее преодоления. Осуществлена оценка состояния финансового обеспечения туризма. Освещены преимущества влияния туризма на социально-экономическое возрождение населения. Предложено улучшение финансового состояния туристической отрасли и рассмотрена роль туризма в обеспечении благосостояния населения.

Ключевые слова: туризм, экономическая бедность, потребительский рынок, благосостояние населения.

Grygorieva A.V. The Welfare Concept of the Financial Security for Tourism

The relevance of financial security of the tourism industry is studied. The state of the consumer market and its impact on the formation of Ukraine's economy is researched. A new economic category – economic poverty is formulated. The basic principles of poverty and ways to overcome its effects are proposed. The estimation of financial support for tourism is done. The advantages of tourism impact on the socio-economic recovery of the population are highlighted. Some ways to improve the financial condition of the tourism industry are offered. The role of tourism in welfare provision is distinguished.

Keywords: tourism, economic poverty, the consumer market, the welfare of the population.

УДК 338.48

Доц. А.В. Дубодєлова, канд. екон. наук; доц. І.Я. Кулиняк, канд. екон. наук; асист. Ю.Г. Бондаренко – НУ "Львівська політехніка"

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Проаналізовано туристичні потоки у розрізі регіонів України за кількістю іноземних туристів та туристів – громадян України, які виїжджали за кордон у контексті розвитку міжнародного туризму в Україні. Для цього використано кластерний аналіз, завданням якого було знаходження подібних груп об'єктів у заданій вибірці. Дослідження проведено у двох напрямках: у першому – досліджено регіони України щодо відвідування іноземними туристами; у другому – туристичні потоки в розрізі регіонів України щодо туристів – громадян України, які виїжджали за кордон. Цей аналіз є надзвичайно актуальним на сьогодні, оскільки він дає змогу виокремити ті регіони, які є найбільш популярні та туристично привабливі серед іноземних туристів.

Ключові слова: міжнародний туризм, кластерний аналіз, іноземні туристи.

Постановка проблеми. Сьогодні міжнародний туризм – одна з перспективних форм світової торгівлі та впливовий феномен економічного та соціального розвитку сучасного суспільства. Динамічний розвиток міжнародного туризму пояснюється тим, що в економіці окремої країни він забезпечує зайнятість населення і валютні надходження; розширює вклад у платіжний баланс; сприяє диверсифікації економіки через стимулювання галузей, які обслуговують сферу туризму; підвищує привабливість країни як сфери міжнародного підприємництва і ділового співробітництва; створює стимули для залучення в національну економіку іноземних інвестицій тощо.

Висока конкурентоспроможність вітчизняного туристичного ринку, потужний туристичний потенціал, інтегрованість туризму в інші галузі економіки зумовлюють необхідність систематичних досліджень, виявлення проблем та формування дієвих програм розвитку міжнародної туристичної діяльності в країні. Оскільки кожний регіон України характеризується різними природно-кліматичними умовами, історичною спадщиною, традиціями, ресурсним і виробничим потенціалом, необхідно систематично проводити дослідження тенденцій розвитку міжнародного туризму в розрізі регіонів для ідентифікації привабливих регіонів, виявлення відмінностей у територіальному розподілі туристичних потоків і доходів від туризму та розроблення заходів із розвитку міжнародного туризму, оптимальних для певного регіону з урахуванням його особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Регіональні аспекти розвитку міжнародного туризму в Україні висвітлено у працях таких вітчизняних вчених, як В. Андрейчук, Н. Гук, Л. Іванова, О. Король, О. Любіцева, М. Мальська, В. Руденко, І. Школа, В. Явкін та інших. Незважаючи на чималу кількість наукових праць з цієї проблематики, менш дослідженими залишаються питання розвитку міжнародного туризму в регіональному аспекті, які потребують постійного вивчення в умовах сучасних кризових явищ в економіці країни, недосконалого законодавства, демографічних змін тощо.

Мета роботи – провести групування регіонів України за кількістю іноземних туристів та туристів – громадян України, які виїжджали за кордон, у контексті розвитку міжнародного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України "Про туризм" [1] організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм. До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни. Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території.

За даними органів державної статистики України [2], за 2012 р. найбільше іноземні туристи відвідували міста Київ (44,4 %) та Севастополь (10,5 %), Автономну республіку Крим (26,4 %), Львівську (6,8 %), Одеську (3,5 %), Запорізьку (3,3 %) області; частка іноземних туристів, які відвідали інші області становить 5,1 %. Найменш відвідувані області іноземними туристами – Рівненська, Тернопільська та Хмельницька (рис. 1).

Рис. 1. Кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності в розрізі регіонів України за 2012 рр.

Джерело: побудовано за даними органів державної статистики України.

Щодо туристів – громадян України, які виїжджали за кордон, то найбільше виїхало туристів з м. Києва (73,7 %), Харківської (4,5 %), Львівської (3,3 %), Дніпропетровської (2,7 %), Донецької (2,4 %) та Одеської (1,9 %) областей.

Аналізування тенденцій розвитку міжнародного туризму в Україні в розрізі регіонів проведено за допомогою кластерного аналізу. Кластерний аналіз – задача розбиття заданої вибірки об'єктів (ситуацій) на підмножини, що називаються кластерами, так, щоб кожен кластер складався зі схожих об'єктів, а об'єкти різних кластерів істотно відрізнялися. Основна мета кластерного аналізу – знаходження груп схожих об'єктів у вибірці.

Задача кластеризації або класифікації полягає у такому: розбити вибірку $X^l = \{x_1, \dots, x_l\}$ із відомими відстанями $\rho(x, x')$ на підмножини, що не пересікаються, – кластери так, щоби кожен кластер складався з об'єктів, що близькі за метрикою ρ , а об'єкти різних кластерів істотно відрізнялися. При цьому кожно-

му об'єкту $x_i \in X^I$ приписується мітка кластер y_i . Кластеризація відрізняється від традиційної класифікації тим, що мітки вхідних об'єктів y_i на початку дослідження не відомі, і навіть може бути не задана сама множина вибірок Y [3, с. 21]. Вихідні дані для проведення кластерного аналізу туристичних потоків по регіонах України подано в табл.

Проведений аналіз показує, що за аналізований період найбільше скорочення відвідувань іноземними туристами відбулося у таких областях, як Херсонська – 97 %, Рівненська – 90 % та Чернівецька – 75 %. Водночас найбільший ріст спостерігався у Дніпропетровській – у 5,6 раза, Київській – у 5,3 раза та Житомирській – у 2,3 раза. Щодо відвідування українцями інших країн, то тут спостерігається така динаміка: найбільший ріст у Луганській області – у 2,2 раза та м. Київ – 81 %, а спад – у Львівській області – 21 % та Сумській області – 18 %.

Табл. Туристичні потоки по регіонах України за 2011-2012 рр.

Регіони України	Ум. позн.	Кількість іноземних туристів, осіб		Зміна 2012-2011 рр., %	Кількість туристів – громадян України, які виїжджали за кордон, осіб		Зміна 2012-2011 рр., %
		2011 р.	2012 р.		2011 р.	2012 р.	
Автономна республіка Крим	C_1	83448	73405	-12,04	9440	13525	43,27
Вінницька	C_2	17	52	205,88	13583	18064	32,99
Волинська	C_3	1193	991	-16,93	5881	8312	41,34
Дніпропетровська	C_4	16	105	556,25	45939	52983	15,33
Донецька	C_5	1113	1109	-0,36	50486	46604	-7,69
Житомирська	C_6	9	30	233,33	6079	7242	19,13
Закарпатська	C_7	722	733	1,52	10806	11792	9,12
Запорізька	C_8	13228	9116	-31,09	10628	12050	13,38
Івано-Франківська	C_9	3428	3177	-7,32	9092	9728	7,00
Київська	C_10	85	532	525,88	9724	14645	50,61
Кіровоградська	C_11	358	346	-3,35	6474	5452	-15,79
Луганська	C_12	0	74	-	2830	9192	224,81
Львівська	C_13	12955	19033	46,92	81000	63706	-21,35
Миколаївська	C_14	3973	4179	5,18	8479	9290	9,56
Одеська	C_15	17136	9807	-42,77	32321	36726	13,63
Полтавська	C_16	389	165	-57,58	11682	14565	24,68
Рівненська	C_17	65	6	-90,77	5065	7773	53,46
Сумська	C_18	92	98	6,52	5600	4586	-18,11
Тернопільська	C_19	0	2	-	5103	6035	18,26
Харківська	C_20	550	1701	209,27	57852	87814	51,79
Херсонська	C_21	1623	35	-97,84	3696	6512	76,19
Хмельницька	C_22	0	2	-	13048	15410	18,10
Черкаська	C_23	13	34	161,54	7066	8556	21,09
Чернівецька	C_24	2226	552	-75,20	13137	13856	5,47
Чернігівська	C_25	148	148	0,00	6873	8512	23,85
м. Київ	C_26	65725	123703	88,21	786656	1425459	81,20
м. Севастополь	C_27	73593	29238	-60,27	13810	15970	15,64

Джерело: складено за даними органів державної статистики України.

Для побудови дендрограми, яка відображає послідовне об'єднання об'єктів у кластери, застосовано комп'ютерну програму Statistica 6. На вертикальній осі відкладені регіони України, а на горизонтальній – міжкластерні евклідові відстані (рис. 2, 3).

Згідно з результатами кластерного аналізу (рис. 2) за кількістю іноземних туристів можна виокремити три групи регіонів України. Перший кластер утворюють м. Севастополь, м. Київ та Автономна республіка Крим, які є найбільш туристично привабливими для іноземних туристів та мають значний туристичний потенціал. До другого кластера доцільно віднести Запорізьку, Львівську та Одеську області, які відомі своїми рекреаційно-оздоровчими ресурсами, що приваблюють не лише українських туристів, а й іноземних. До третього кластера належить решта регіонів України, які є менш привабливі для іноземних туристів.

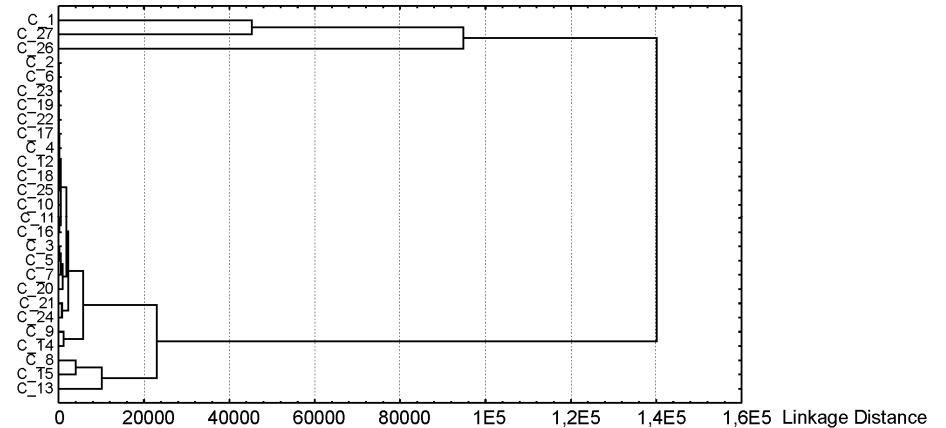

Рис. 2. Групування регіонів України за кількістю іноземних туристів (побудовано за даними органів державної статистики України)

Можна припустити, що сильною стороною першого і другого кластерів є історико-архітектурна спадщина, кліматичні та рекреаційні особливості тощо. Також необхідно врахувати те, що Київ є столицею України і це збільшує його можливості займати чільні позиції у першому кластері, додавши до рекреаційних особливостей ще й професійно-діловий туризм. Таким чином, перших два кластери мають найбільш привабливі умови для розвитку широкого комплексу надання туристичних послуг, тобто туристичного продукту. Ні для кого не є новизною, що туризм є однією з найприбутковіших галузей, яка з року в рік без значних залучень інвестицій та державних дотацій стабільно нарощує обсяги виробництва туристичного продукту в Україні. Очевидно, що під час розроблення ринкових механізмів стимулювання і сприяння розвитку туризму, надання пріоритетності цій галузі, ефективного використання грошових коштів та фінансових інструментів, особливо у виділених попередньо двох кластерах, могло б стати джерелом поповнення місцевих та державних бюджетів. І саме іноземний (в'їзний) туризм є одним з пріоритетних видів туризму для України як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями та у створенні додаткових робочих місць. Що ж до третього кластеру і регіонів, які входять до нього, то в них є інші пріоритетні галузі, які необхідно виділити і розвивати.

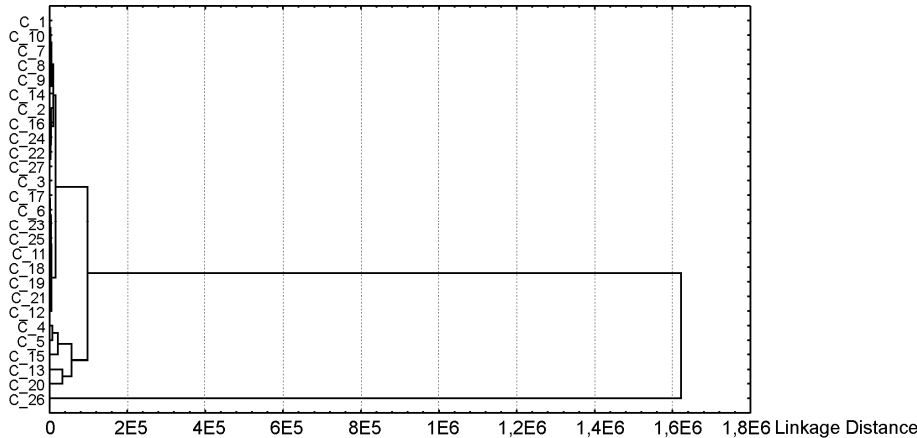

Рис. 3. Групування регіонів України за кількістю туристів – громадян України, які виїжджали за кордон (побудовано за даними органів державної статистики України)

Групування регіонів України за кількістю туристів – громадян України, які виїжджали за кордон (рис. 3) дозволило віднести м. Київ в окремий кластер – кластер з найвищою активністю туристів – громадян України, які виїжджали за кордон; до другого кластера відносяться Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Одеська, Харківська області; третій кластер формують всі решта областей України. Як бачимо, Київ займає чільне місце, це свідчить про високі заробітки мешканців столиці, які, на жаль, віддають перевагу туризму за межами нашої держави, оскільки туристичний продукт, який запропонований в самій державі не відповідає їх вимогам та сподіванням. Що ж до другого кластера, можна тільки припустити, що приблизно половина даного виду туризму припадає на пошук кращої долі та більших заробітків, це звичайно потребує ґрунтовного дослідження, але, на жаль, статистика цього не відображає і не розглядає як одну з кваліфікаційних груп.

Очевидно, що подальше створення сприятливих умов ведення туристичного бізнесу та дотичних сфер підприємництва є запорукою місцевого та регіонального розвитку України, що демонструється світовими показниками росту цієї галузі. Також важливим є інформаційна політика держави, стратегічні напрями розвитку, митні та візові обмеження, рівень досвідченості відповідальних за управління державою. Це все сприятиме як внутрішньому, так і зовнішньому притоку капіталу та росту туристичних потоків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналізуючи дані органів державної статистики України, можна зробити висновок, що розвиток міжнародного туризму в Україні характеризується позитивною динамікою. Таке підтверджується зростанням кількісних та якісних показників в'їзного і виїзного туристичних потоків. Проте відсутність належного регулювання туристичної галузі з боку держави уповільнюють її розвиток. Тільки шляхом балансування інтересів регіонів, створення законодавчих, нормативно-правових та організаційно-економічних умов для розвитку галузі в кожній області можна до-

сягнути комплексного розвитку туризму і забезпечити сприятливий імідж України на міжнародних ринках як туристично привабливої країни.

Література

1. Про туризм: Закон України із змінами та доповненнями від 15.09.1995 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Жерліцин Д.М. Групування регіонів у прийнятті рішень в управлінні бюджетними ресурсами територій / Д.М. Жерліцин, Д.М. Жерліцина // Нове в економічній кібернетичі : зб. на-ук. ст. – Донецьк. – 2010. – № 3. – С. 16-26.

Дубоделова А.В., Кульняк І.Я., Бондаренко Ю.Г. Кластерный подход к анализу развития международного туризма в Украине

Проанализированы туристические потоки в разрезе регионов Украины по количеству иностранных туристов и туристов – граждан Украины, которые выезжали за границу в контексте развития международного туризма в Украине. Для этого использован кластерный анализ, задачей которого было нахождение подобных групп объектов в заданной выборке. Исследование проводилось в двух направлениях: в первом – исследовались регионы Украины относительно посещения иностранными туристами; во втором – исследовались туристические потоки в разрезе регионов Украины по туристам – гражданам Украины, которые выезжали за границу. Данный анализ является чрезвычайно актуальным на сегодня, поскольку он дает возможность выделить те регионы, которые являются наиболее популярные и туристически привлекательные среди иностранных туристов.

Ключевые слова: международный туризм, кластерный анализ, иностранные туристы.

Dubodelova A.V., Kulyniak I.Ya, Bondarenko Yu.G. The Cluster Approach to the Analysis of International Tourism in Ukraine

The tourism flows in the regions of Ukraine for the number of foreign tourists and travellers – citizens of Ukraine who travel abroad in the context of international tourism in Ukraine are analysed. The cluster analysis is used in order to accomplish the research. Tasks of the cluster analysis are to find similar groups of objects in a given sample. The research is conducted in two directions. In the first direction the foreign tourist flows to Ukraine are studied; in the second one the tourist flows – citizens of Ukraine who travel abroad in the regions of Ukraine are studied. This analysis is proved to be extremely relevant today as it enables identification of the regions of Ukraine that are the most popular and the most attractive among foreign tourists.

Keywords: international tourism, cluster analysis, foreign tourists, traveler, tourist flow.

УДК 005.6:338.48

Ст. викл. О.О. Ланда, канд. екон. наук – Львівська КА

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМИ ПОСЛУГАМИ В УКРАЇНІ

Досліджено сучасні тенденції розвитку національного туристичного продукту, роль туристичних послуг для розвитку високо конкурентної національної економіки. Систематизовано і проведено класифікацію туристичного продукту із врахуванням маркетингових принципів управління туристичним продуктом. Обґрунтовано необхідність утримання постійних клієнтів за допомогою авторської концепції програмування вражень клієнта (ПВК). Для вироблення новітньої концепції розвитку національного туризму виявлено найважливіші проблемні зони та окреслено можливості їх подолання з боку державних інституцій щодо забезпечення розвитку їхньої інфраструктури, що